

[B] **EINDELOOS MEDEDOGEN.
THEATERTEKSTEN VAN ERIC DE VOLDER**

“...en op slag wiert het ineens stekkedonker en d’arde begon te schudden en te beven en het eeuwigdurend stuk toneelstuk van bloed zweet en tranen kon beginnen” (uit *Godses*, 2010)

Uitgelezen: tweeëntwintig toneelstukken, zeshonderd pagina’s. Als experiment. Kun je Eric De Volder enkel als toneelschrijver ontdekken? Zonder het expressionistische kijkspel van bonte figuren en groteske poppen die zijn voorstellingen bevolkten? Zonder zijn krakkemikkige decor (wel beschreven boven aan elk stuk) en volkse muziek? Zonder ooit iets gezien te hebben van de schilder en de regisseur die hij ook was? De Volder stierf onverwacht op 28 november 2010, twee maanden nadat zijn bundel was uitgekomen. Zijn laatste stuk, *Frans Woyzeck*, voor het NTGent bewerkt en geregisseerd, werd begin 2011 nog gespeeld. Dit wordt een recensie van theaterwerk zonder een enkel toneelbeeld. *De Volder In Stukken*, als een testament.

Eric De Volder begint in de jaren zeventig met het Etherisch Strijkersensemble Parisiana en straattheater Radeis. Kolderesk spektakel. Tien jaar later regisseert hij eigen stukken, aan de hand van krantenknipsels, brieven en notities van onbekenden. Humane bekommernis – met oog voor de vergeten zielen – kenmerkt dan al zijn oeuvre. In 1992 richt hij Toneelgroep Ceremonia op: met een trouwe groep van acteurs improviseert hij tot er een voorstelling uit gekneet komt. *Achiel de Baere*, het eerste stuk in het boek, steunt op dagboeken die hij vond van een duivenmelker, geboren in Gent in 1912. Een zieke man die pijn lijdt, kou heeft, alleen is en er een troosteloze relatie op na houdt.

“... ze zeggen - in het leven moet g’iets hebben om lief te hebben -”

Maar meer nog dan om de kleine man is het de De Volder om de kleinmenselijkheid te doen. Gebrek aan daadkracht en onwil tekenen zijn personages eerder dan het domme noodlot. Onhandig, laf, slecht, dwaas, onaf zijn ze. De voorstellingen spelen “ergens op het Belgische

Beeld uit *Nachtelijk symposium*, een voorstelling uit 1994 van Eric De Volder en Toneelgroep Ceremonia, Foto Tania Desmet.

platteland”, “in een Vlaamse provinciestad”, “op een klein familiaal boerenbedrijf of wat er nog van overschiet”. Je ruikt de opgesloten huiskamersfeer door de tekst, je proeft de boterhammen met altijd hetzelfde karige beleg en de slappe koffie. Katholicisme en Vlaamse volksaard. Het is de wereld van *Man bijt hond*, maar dan moorddadiger. Het is het universum van Dimitri Verhulst en, verderaf, van Hugo Claus. In de kracht van zijn eenvoudige vertellingen en zijn vieve taal herken je Jan Decorte, die andere Belgische weerbarstige toneelmaker. Maar ook verhalen van eigen grootouders – armoe in het Pajottenland – klinken erin door. Je wordt er liever niet zo levendig mee geconfronteerd: de figuren in De Volders stukken hadden familie kunnen zijn; het uitzichtloze leed voelt onaangenaam dichtbij, als in het café hier op de hoek.

De taal van De Volder verwijst naar eenzelfde platvloerse achtergrond: ze evolueert in de loop van zijn repertoire van een dialectische tongval naar onverdund Bargoens, met zinnen die je een paar keer moet herlezen om ze te begrijpen. De dialogen zijn dan weer vreemd herkenbaar. Hij speelt er op virtueuze wijze mee: zinnen en woorden worden afgekapt, syllaben en gedachtegangen steeds weer herhaald. Spreken we niet allemaal – overal ter wereld – op die allesbehalve rationele manier? Allengs valt het je op, in de tekst, in je omgeving. De Volder luistert gewoon, en schrijft precies neer wat hij hoort. Op het Kunstenfestivaldesarts 2009 experimenteerde de Japanse theaterregisseur Toshiki Okada op een vergelijkbare manier met half uitgevoerde bewegingen, die hij almaar liet overdoen. Dagelijkse gebarentaal als tics. De Volders lokale theatertaalje verbergt eenzelfde universele betekenis. Van: “*Wete gij wat dat da is als ge gans uw kiekeleven / godverdoeme / waarvan da ge zelfs nog nie weet wa dat ‘t is - leven - / gotfer kunt mogen moeten zitten blijven wachten*” tot “*tsjhak tsjhak tsjhak / tsjak tsjak tsjak / tsjhak tsjhak tsjhak tasjhak / tsjak tsjak tsjak tasjak en bloed*”.

Het is hard zwegen voor De Volders leesmarathon. Ook de petieterige lettertypes en de hectische paginaopbouw bemoeilijken de weg. Enorme concentratie vereist het. Bij elk stuk verandert de lettersoort, verspringt de lay-out, breken lijnen, vlakken, vetgedrukte woorden door de tekst. Toch krijgt dat spelen met de bladspiegel iets levendigs,

iets essentieels zelfs. Iets wat de geschreven tekst terugvoert naar de ooit carnavalesk opgevoerde stukken. Niet dat je luidop gaat lezen of naspelen, maar constant ervaar je in de verluchte tekst de levendigheid van een dialoog. De opspringende woorden werden door vormgever Stan Van Steendam bovendien secuur gekozen. In *Achter ‘t eten* bijvoorbeeld, onthullen ze de weggemoffelde incestueuze waarheid: “*Ja ma*”; “*17*” (leeftijd van de dochter); “*Gérard zijne vogele*”; “*slaat hij o ook op ja*”; “*snok, snok snok*”, enz. Die uitvergroete letterbeelden blijven nagalmen.

Ook De Volder zelf weet op subtiele manier de scheve situatie te tekenen: “*Dochter: ‘ge versta mij niet ma.’ Moeder: ‘ge moet gij mij niet verstaan meisken.’*”

Als lezer word je dus even meedogenloos ondergedompeld in een werkelijkheid die gaat van groezelig tot volslagen degoutant: verwrongen familieverhoudingen, verkrampte liefdes, pedofilie, incest, verkrachting, dood, zelfverminking, collaboratie. Alle lelijkheid van onze beschaving op één mesthoop gegooid. Met tussendoor gelukkig een fragiel liefdesverhaal (*Kamer en de man*). Halverwege de bundel staat de drek je tot aan de lippen. Alle synoniemen voor het woord “kak”, alle varianten van “godverdomme” zijn dan aan bod gekomen. Moeten die ondraaglijke scènes zo nog lang doorgaan? Je waant je in het Vlaanderen van de vooroorlogse hongerjaren, zo achterlijk voelen de mistoestanden aan die hij schetst. Maar daar steekt hij een lied af over “Den Aldi”, of haalt hij een gsm boven. En op dezelfde dag dat je nog maar eens paar grauwe stukken doorneemt, staat in de krant een persbericht met de titel: “*Familieruzie. Man kijkt naar Ronde, vrouw steekt huis in brand.*” (*De Standaard*, woensdag 6 april 2011). Achterhaald tijdsbeeld? Niets van: De Volder tekent de werkelijkheid van vandaag. Tot je er kotsmisselijk van wordt.

Dan, na vijftien afleveringen ellende, klapt hij een register open als een goddelijke zonnestraal door het dicht bepakte wolkendek. In *De Nijlpaard* zingt een volwassen man een lofied voor zijn grootmoeder. Met de grootste tederheid schetst hij het beeld van een vrouw die haar leven lang voor de wees geworden kleinzoon zorgde. Op haar manier dan wel. Niet als een preutse toegewijde moederziel, maar als een vrouw met gezond boerenverstand, veel liefde en een fenomenale

levenslust. En met onderwijl stevige seksuele appetijt. Zelfs haar dood boetseert De Volder tot een grandioze levensles. Knap: de vormgever draaide de monoloog in het boek letterlijk een kwartslag, als om hem alle adembreedte te verlenen, over de hele lengte van het blad. *Apologie van Leontien* had het stuk moeten heten. Het vormt de kroon op een begenadigd schrijverstalent. Het bevestigt bovendien zijn diep mooi-menselijke kant. De *condition humaine* mag dan al vreselijk ontmoedigend zijn, de individuele mens is dat voor De Volder bijlange niet. Als er één stuk nog eens gespeeld moet worden, dan absoluut dit. Misschien het eerste van een reeks?

Bij dat verhaal kantelt ook het verdere lezen. Niet langer benauwt je de sfeer van doorrookte dorpscafés en de herinnering aan familiebegrafenissen. En straalt een warmere gloed door. Je beseft nu ook dat De Volder nergens drammerig wordt. Geen opgestoken vinger, geen uitvergroete agressie als spiegel van de maatschappij. Haarscherpe observatie, dat wel, maar ook eindeloos mededogen. Daarmee komt nog een universele boodschap bovendrijven: de mens is vaak een wolf voor de ander, maar in zijn weke binnenste schuilt bijna altijd ook een tere kinderziel.

MIA VAERMAN

De Volder in stukken, Vrijdag, Antwerpen, 2010, 600 p.
